

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

30.10.2023.

Nr. 1-12/15

Tieslietu ministrija
pasts@tm.gov.lv

Ieslodzījuma vietu pārvalde
pasts@ievp.gov.lv

Daugavgrīvas cietums
daugavgrivas.cietums@ievp.gov.lv

Ziņojums par soda – ievietošana soda izolatorā – piemērošanas praksi Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļā

2023. gada 19. oktobrī Tiesībsarga biroja Prevencijas daļas vadītāja L. Namniece-Bērziņa, Komunikācijas un starptautiskās sadarbības nodaļas vadītājas vietnieks E. Lākutis, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas juridiskā padomniece S. Anskaitē un Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas juriste I. Grišāne bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļu.

Vizītes virsmērķis bija novērst sliktas apiešanās riskus saskaņā ar Apvienoto Nācijas Organizācijas Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem Fakultatīvo protokolu. Šajā ziņojumā tiks aprakstīts konstatētais attiecībā uz soda – ievietošana soda izolatorā – piemērošanas praksi. Par pamatu tika ņemtas Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk – CPT) sniegtās rekomendācijas pēc 2022. gada vizītes Latvijā¹.

Vizītes laikā notika sarunas ar cietuma priekšnieku I. Mickeviču, cietuma priekšnieka vietnieku S. Smirnovu un citām cietuma amatpersonām un darbiniekiem. Tika apskatīti soda izolatori un notika saruna ar notiesāto personu, kurš atradās soda izolatorā, kā arī notika darbs ar dažāda veida dokumentiem, lai labāk izprastu sodu piemērošanas praksi Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļā.

¹ CPT ziņojums Latvijas valdībai par vizīti Latvijā no 2022. gada 10. līdz 20. maijam latviešu valodā pieejams: <https://rm.coe.int/1680abe946>

1. Vispārīga informācija par Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļu un soda izolatoriem

[1] Daugavgrīvas cietums² ir slēgtais cietums. Vizītes dienā Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļā atradās 680 ieslodzītās personas.

[2] Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļā ir 4 vienvietīgi sodu izolatori, kuri atrodas 5. korpusā. Kopumā apstākļi soda izolatoros vērtējami kā atbilstoši – soda izolatori ir gaiši, katrā soda izolatorā pieejama izlietne ar auksto ūdeni, sanitāro mezglu bez sēdpoda, kas ir norobežots no pārējās telpas, pie grīdas piestiprināts krēsls un dienas laikā pie sienas piestiprināta gulta ar plauktu (galdiņu). Varēja novērot, ka notiesātās personas var nesaudzīgi izturēties soda izolatora telpā (piemēram, skrāpēt sienās, censties aizlīmēt griestu lampas, lai aizsegtu nakts apgaismojumu).

Tomēr soda izolatorā Nr. 4 tika konstatēts, ka telpā ir radusies ūdens sūce, kas nedaudz ir sabojājusi telpas ārējo sienu. Vizītes laikā ir saņemta informācija, ka tā nav pirmā reize, ka telpā ir ieplūdis ūdens. **Lūgums Daugavgrīvas cietuma priekšniekam pievērst tam uzmanību un veikt nepieciešamās darbības, lai sliktos laikapstākļos ūdens neiekļūtu ēkā, t.sk., novēršot radušos bojājumus uz telpas sienas.**

[3] Soda izolatoros nav signālpogas cietuma amatpersonas uzmanības pievēršanai. Lai notiesātā persona pievērstu sev uzmanību, tai ir jāklauc pie durvīm vai jābļauj. Tomēr varbūt situācijas, kad notiesātai personai ir nepieciešama palīdzība, bet sasaukt darbinieku nav iespējams, piemēram, notiesātai personai ir palicis slikti vai cietuma amatpersona objektīvu iemeslu dēļ neatrodas pie soda izolatoriem³. **Aicinu Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieku apzināt šo jautājumu visās ieslodzījuma vietās un ieplānot signālpogu uzstādīšanu visos soda izolatoros. Vienlaikus lūgums sniegt informāciju par plāniem attiecībā uz signālpogu uzstādīšanu arī citās telpās, piemēram, kamerās.**

2. Secīgi piemērots sods – ievietošana soda izolatorā

[4] CPT savā ziņojumā Latvijas valdībai norādīja, ka: “(..) ņemot vērā izolatora potenciāli ļoti nelabvēlīgo iespaidu, būtu jāaizliedz secīgi disciplināri sodi, kuru rezultātā tiek noteikta nepārtraukta ievietošana izolatorā, pārsniedzot maksimālo termiņu. Komiteja iesaka šo prasību ieviest praksē visos Latvijas cietumos.”⁴ Vizītes laikā, apskatot “Soda (disciplinārajā) izolatorā ievietoto notiesāto uzskaites žurnāls” ierakstus par 2023. gadā piemērotajiem sodiem, netika konstatēts, ka secīgi tiktu piemērots sods – ievietošana soda izolatorā. Tāpat netika novērots, ka notiesātajām personām bieži tiktu piemērots maksimāli pieļaujamais soda izolatorā ievietošanas laiks⁵: no 55 gadījumiem tikai 2 gadījumos notiesātās personas bija ievietotas soda izolatorā uz 14 diennaktīm.

² Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodaļā ir slēgtā cietuma nodaļa, daļēji slēgtā cietuma nodaļa un atklātā cietuma nodaļa.

³ Dažreiz vizītēs var novērot, ka ieslodzītās personas cenšas pievērst sev uzmanību, klauvējot pie kameru durvīm vai bļaujot, bet cietuma amatpersonas var nereaģēt, piemēram, pieejot pie kameras un noskaidrojot kas ir noticis.

⁴ Ziņojums Latvijas valdībai par CPT vizīti Latvijā no 2022. gada 10. līdz 20. maijam, 114. punkts.

⁵ Par soda izciešanas režīma prasību pārkāpšanu notiesātās personas var ievietot soda izolatorā līdz 14 diennaktīm. Latvijas sodu izpildes kodeksa 70. panta pirmās daļas 6. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90218-latvijas-sodu-izpildes-kodekss>

Tomēr, lai pilnībā ieviestu CPT rekomendāciju, ir nepieciešams veikt grozījumus tiesiskajā regulējumā⁶, nepieļaujot vairs notiesāto personu ievietot atkārtoti soda izolatorā sākuma dienu uzskatot iepriekšējā disciplinārsoda izciešanas pēdējo dienu. Tiesībsargs ir informēts, ka Tieslietu ministrijas darba kārtībā ir CPT sniegto rekomendāciju īstenošana, tādēļ lūgums Tieslietu ministrijas atbildīgajiem darbiniekiem sniegt informāciju par iepriekš minētās CPT rekomendācijas īstenošanu, veicot grozījumus tiesiskajā regulējumā.

3. Lēmumu pieņemšana par soda piemērošanu

[5] Izlases kārtībā iepazīstoties ar konkrētām notiesātajām personām pieņemtajiem lēmumiem par soda piemērošanu 2022. gadā un 2023. gadā un ar tiem saistītajiem dokumentiem, radās pozitīvs priekšstats. Varēja redzēt, ka atbildīgās cietuma amatpersonas izvērtē notiesātās personas rīcību, un cietuma priekšnieks, pieņemot gala lēmumu, no cietuma amatpersonu ieteiktajiem sodiem piemēro vieglāko. Lasot pieņemtus lēmumus un ar tiem saistītos dokumentus, notikumu apraksti bija īsi un kodolīgi, kas ir vērtējami pozitīvi. Tāpat bija viegli saprast notikumu apstākļus, t.sk., kādā veidā izpaudās notiesātās personas agresīva uzvedība, kāds aizliegtais priekšmets tika atrasts pie notiesātās personas, kādus lamuvārdus notiesātā persona ir lietojusi. Notikumu apraksti sniedza arī priekšstatu par notiesātās personas attieksmi pret brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumiem un saviem pienākumiem.

Pozitīvi vērtējams arī tas, ka, ja notiesātā persona atsakās sniegt rakstisku paskaidrojumu, tad no notiesātās personas vēlāk pieņem mutisku paskaidrojumu, kuru cietuma amatpersona fiksē rakstiski. Uzskatu, ka šāda prakse ir turpināma.

4. Soda piemērošana par tīšu kaitēšanu savai veselībai

[6] Iepazīstoties ar konkrētām notiesātajām personām pieņemtajiem lēmumiem par soda piemērošanu, tika fiksēts, ka viena notiesātā persona divas reizes ir tīši kaitējusi savai veselībai. Pirmajā reizē notiesātajai personai netika piemērots sods (jo sarunā ir nožēlota sava rīcība), otrajā reizē – izteikts rājiens.

2006. gada 30. maija Ministru kabineta noteikumu Nr. 423 “Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi”⁷ 45.11. apakšpunktā ir noteikts notiesātās personas aizliegums tīši kaitēt savai veselībai, līdz ar ko par šādu rīcību notiesātajai personai var tikt piemērots sods.

CPT savā ziņojumā Latvijas valdībai ir “(..) uzsvērusi, ka paškaitējums visbiežāk atspoguļo psiholoģiskas vai garīgās veselības problēmas, kuras būtu jārisina no terapeitiskās, nevis soda perspektīvas. CPT aicina Latvijas iestādes nodrošināt, lai paškaitējuma darbības vairs netiktu uzskatītas par disciplinārpārkāpumiem, ņemot vērā iepriekšminētās piezīmes, un lai tās izvērtētu un risinātu veselības aprūpes speciālisti.”⁸

Kā jau iepriekš ziņojumā ir minēts, tiesībsargs ir informēts, ka Tieslietu ministrijas darba kārtībā ir CPT sniegto rekomendāciju īstenošana, veicot grozījumus tiesiskajā regulējumā. Tomēr **uzskatu, ka līdz tam brīdim, kamēr tiesiskajā regulējumā tiek**

⁶ Piemēram, 2007. gada 27. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 800 “Izmeklēšanas cietuma iekšējās kārtības noteikumi” 74. punkts, 2006. gada 30. maija Ministru kabineta noteikumi “Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” 90. punkts.

⁷ Ministru kabineta noteikumi pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/136495-brivibas-atnemsanas-iestades-ieksejas-kartibas-noteikumi>

⁸ Ziņojums Latvijas valdībai par CPT vizīti Latvijā no 2022. gada 10. līdz 20. maijam, 116. punkts.

ieviestas izmaiņas, Ieslodzījuma vietu pārvaldes atbildīgajām amatpersonām, iespējams sadarbībā ar Tieslietu ministrijas atbildīgajiem darbiniekiem, vajadzētu izveidot pagaidu regulējumu, piemēram, vadlīniju vai rīkojuma veidā, kā cietumu amatpersonām un darbiniekiem būtu jārīkojas, kad ieslodzītā persona ir tīši kaitējusi savai veselībai.

Vizītes noslēguma sarunā ar cietuma priekšnieku un cietuma priekšnieka vietnieku tika pārrunāti Tiesībsarga biroja darbinieku novērojumi, t.sk., par soda – ievietošana soda izolatorā – piemērošanas praksi.

Lūgums mēneša laikā sniegt lūgto informāciju un informēt par veiktajām vai plānotajām darbībām sniegto rekomendāciju īstenošanā (par plānotajām darbībām, norādot sniegto rekomendāciju īstenošanas termiņus). Informējam, ka ziņojums kopā ar sniegtajām atbildēm par katras rekomendācijas īstenošanu tiks publicēts tiesībsarga oficiālajā tīmekļvietnē, tādēļ lūgums norādīt, sniedzot pamatojumu, ja tajā saskatāt informāciju, kuru nebūtu pieļaujams publicēt, jo apdraudētu ieslodzījuma vietu drošību un/vai kārtību.

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons